ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה יט.

מסורת הש"ס

ותיפוק ליה כו'. מי ניחא המקדש הוה קיים בגלו הכי הוי יום טוב דהיינו לוס גדליה וקריא לחמנא מועדים טובים בזמן הכית: **לא גלרכה.** הא דהדר קבעוה במגילת תענית על דבר זה אלא לאסור אתמול גם הוא בתענית כדאמרינן לקמיה הימים האלה הכתובים במגילה הם ולפניהם ולאחריהם אסורין: **רשב"ג אומר.** מועד לאורייתא: **ודאורייתא לא בעי חיזוק.** לאסור לפניו ולאחריו אבל ימי מגילת תענית דרבנן וצריכין חיזוק כי היכי דלא ליתי להתענות בי"ט עצמו: **יום שלפני כו'.** והוא לגו דאורייתא הוא ובעי חיזוק: **בעשרין וחמיש ביה.** באדר קאי במגילת תענית: **דלא יעידון מן אורייתא.** שלא יצטרכו לנתק עצמן מן התורה: **דפגינו.** לעקו בשוקים וברחובות כדי שישמעו הבריות וירחמו עליכם: **אי שמים.** כלומר למען הקב"ה: **ורבי מאיר בבר חורכן הוה.** כמה דורות הלא בימי רבן יוחנן בן זכאי חרב הבית ור' אליעזר תלמידו היה ור' עקיבא תלמידו של ר' אליעזר כדאמרינן בשלהי אלבא מיתות (סנהדרין דף פח.) ור' מאיר תלמידו של ר"ע כדאמרי' בפרק קמא דעירובין (דף יג.) כל מקום שאתה מוצא משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני ר' עקיבא אינו אלא ר' מאיר: **דפגו כו'.** ר' יהודה בן שמוע תלמידו של ר' מאיר הוה: **כלי וכוכים שנקבו.** שנטמאו ונקבן לטהרן מטומאתן: **אבר.** עופרת לסתום את הנקב: **יהודה בן שמוע מטמא.** לומר שחזרו לטומאתן ישנה ואע"פ שלא נגעו שוב בטומאה ואע"פ שאין כלי וכוכים חוזרין לטומאתן ישנה כדאמר בפ"ק דשבת (דף טו.) שלא גזרו חזרת טומאה ישנה אלא בכלי מתכות הני נמי הואיל והאבר מעמידו בכלי מתכות דמו דהכל הולך אחר המעמיד:

ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם אמר רב לא נצרכה אלא לאסור את שלפניו שלפניו נמי תיפוק ליה דהוה ליה יום שלאחר ר"ח [א] ר"ח דאורייתא ודאורייתא לא בעי חיזוק דתניא [ב] הימים האלה הכתובין במגילת תענית אסורין בין לפניהם בין לאחריהם שבתות וימים טובים הם אסורים לפניהן ולאחריהן מותרין מה הפרש בין זה לזה הללו דברי תורה [ג] ואין דברי תורה צריכין חיזוק הללו דברי סופרים [ד] ודברי סופרים צריכין חיזוק ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם א"ר אשי גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא ודברי קבלה כדברי תורה דמו מתיב רב טובי בר מתנה [ה] בעשרים וחמניא ביה אתת בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעידון מאורייתא שגזרה המלכות [ו] גזרה שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו את בניהם ושיחללו שבתות מה עשה יהודה בן שמוע וחבריו הלכו ונטלו עצה ממטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה אמרה להם בואו והפגינו בלילה הלכו והפגינו בלילה אמרו אי שמים לא אחיכם אנחנו ולא בני אב אחד אנחנו ולא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרין עלינו גזירות קשות וביטלום ואותו היום עשאוהו יום טוב ואי ס"ד בטלה מגילת תענית קמייתא בטול אחרנייתא מוסיפין וכי תימא הכא נמי בזמן שבית המקדש קיים והא יהודה בן שמוע תלמידו של רבי מאיר ור"מ בתר הכי הוה [ז] דתנן [ח] כלי זכוכית שניקבו ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג גדליה בן אחיקם. שהוא לשמן ויום טוב בזמן שבית המקדש קיים ולמאן דאמר [ט] (לא) בטלה מגילת תענית היינו לאחר חורכן: **אסורין** בין לפניהם בין לאחריהם. היינו להתענות אבל בהספד מותר כדמוכח בפרק סדר תעניות כילד (תענית דף יז:) דתניא מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה אימוקס תמידא דלא למספד בהון ופריך נימא מתרי בניסן ור"ח גופיה אסור ומשני לאסור יום שלפניו דמשום ר"ח דאורייתא לא מתסר דלא בעי חיזוק ומו פריך ותיפוק ליה דהוה יום דבתר עשריס ותמניא באדר ומשני לה רב [י] אפי' כל שלאחריו בתענית אסור בהספד מותר וזה הואיל ומוטל בין שני י"ט עשאוהו כי"ט עצמו משמע דאי לאו הכי לא הוה נאסר בהספד אע"ג דהוא יום שלפני ריש ירחא דניסן דאיתוקס תמידא דלא למספד ולאו דוקא נקט רב אפי' כל שלאחריו דהוא הדין כל שלפניו בהספד מותר אלא משום דקאי אאבל אחריו נקטיה ויש לדקדק ממון כך דהא דקתני שבתות וימים טובים הם אסורים לפניהם ולאחריהם מותרין בתענית אייתי ואתאי הך ברייתא כר' יוסי דאמר בסוף בכל מערבין (עירובין דף מא. וסס) דע"ס מתענה ומצלים מ"ע כרבנן ובלא השלמה ומ"ת אי בלא השלמה אפי' בי"ט עצמו אבי כדמוכח התם דאמר ר' אלעזר בר צדוק אני הייתי מבני מגלת אסתר בן בנימין ותל ט"ב להיות בשבת ודחיניהו עד לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שי"ט שלנו היה וי"ל דשאני ט' באב דאמיר מדע דהא קאמר התם שאני יום טוב דדבריהם הואיל ומתענין בו שעות משלימין בו ערבית והכא אסרינן בין לפניהם בין לאחריהם אלא התם בע' באב דאמיר והא דאמיתי התם דאיה מתעבה באב שאל להיות בע"ש דאמר ר' יוסי מתענה ומצלים אבני בי רב דיתבי בתעניתא במעלי שבתא דשרי לאשלומי אף על פי שחלקנו בין שאר תעניות לתשעה באב מכל מקום מייתי שפיר דלא תסיב תענית מה שנכנס לשבת כשהוא מעונה דהא שבת דוחה תשעה באב ואם היה חשוב תענית היה אסור אלא ודאי לא תסיב כמתענה בשבת ואם כן אף בתענית יחיד מותר נמי להשלים: **הא** ר' יהודה בן שמוע תלמידו של ר' מאיר. תימה בפ' סדר תעניות כילד (תענית דף יח.) פריך עשריס ותשעה נמי מאי איריא דהוה ליה יומא מקמי דאיתוקס תמידא דיפוק ליה דהוה ליה יומא דבתר עשרין ותמניא מאי קושיא ההיא דאיתוקס תמידא זה היה בזמן שבית המקדש קיים ועובדא דעשרים ותמניא היה בימי ר' יהודה בן שמוע תלמידו של ר' מאיר וי"ל א) דמ"מ רבי שסדר המשנה לא הוה ליה למתני מריש ירחא דניסן כיון דבימיו היה שלא לגורך: **יהודה** בן שמוע מטמא וכו' וחכמים מטהרין. תימה אמאי מטהרין לכל הפחות ליטמא משום כלי זכוכית שגזרו עליו טומאה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף טו: וסס) ופי' בקונטרס לענין טומאה ישנה פליגי יהודה בן שמוע מטמא לומר שחזרו לטומאתן ישנה אע"פ שלא נגעו בשום טומאה ואע"פ שכלי זכוכית אין חוזרין לטומאתן ישנה כדאמרינן בפ"ק דשבת (שם טז.) שלא גזרו חזרת טומאה ישנה אלא בכלי מתכות הני נמי הואיל והאבר מעמידו בכלי מתכות דמו דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרין דעיקרו כלי זכוכית הן ולא אזלינן בתר מעמיד כן פי' הקונטרס וקשיא כיון דטומאה קדמה לאבר מה מועיל הטפת אבר לבסוף עוד פי' בקונט' לשון אחר ר' יהודה בן שמוע מטמא כדין כלי מתכות דאורייתא אם נגעה בהן טומאה דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרין מטומאת כלי מתכות דאורייתא אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן ולפירוש זה קשיא לשון מטהרין דמשמע מטהרין לגמרי ורבינו שמואל פירש דפליגי בהא אי הטפת אבר חשיב קמיטה מעלייתא או לא ובפ"ק דשבת (שם) כתוב ור' מאיר היא דאמר הכל הולך אחר המעמיד גריס רבינו שמואל ר' מאיר היא ומו לא ולא גרסינן הכל הולך אחר המעמיד ולא יתכן כדמוכח בסוף תוספתא דכלים דתניא כוס של אבן שנקב והטיף לתוכו אבר ר' יוסי משום ר' יוחנן בן נורי אומר טמא משום כלי זכוכית רבי שמעון בן גמליאל אומר יהודה בן שמוע היה מטמא משום ר' מאיר משמע בהדיא בלשון אחרון שבקונטרס ורבנן הייט ר' יוחנן בן נורי ולא לגמרי מטהרין אי נמי רבנן בהכא אית להו בכלי אבן כר"מ דמטמא בכלי מתכות והא דלא מטמאין בכלי זכוכית משום כלי מתכות כמו בכלי אבן משום דכלי אבן לית ליה טומאה אוקמוה אטומאת כלי מתכות אבל כלי זכוכית שיש להם טומאה בעולם לא רצו לשנותן מטומאתן וריב"א פי' דחכמים מטהרין לגמרי משום דכלי זכוכית בכלי חרס דמו בדלמרינן פ"ק דשבת (דף טו:) ותניא בתוספתא דכלים (כב"ק) בפרק שני דכלי חרס שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם ולא יתכן נמי פירוש זה דכמוכח בסוף תוספתא דלאו לגמרי מטהרין כדפרישית ועוד מ"כ מנא ליה דטעמא דר"מ משום דהכל הולך אחר המעמיד דלמא משום דלית ליה ההיא סברא ואפי' נסתם בזפת היה מטמא דבהדיא פליגי עליה בתוספתא דכלים פרק מחט וטבעת ועוד דבנן לא אמרי הך סברא אלא בחתיכת חרס שפרשה מן החבית ויש בה כשיעור ונקבה וסתמה בזפת ולא בכלי שלם שנקב וסתמו כמו שפירש [בתוספתא] דפרק ב' דכלים[ט] ועוד דהא לא קיימא מסקנא הכי בפ"ק דשבת (טז.) דמסקינן הואיל ונשברו יש להם תקנה בכלי מתכות דמו: מימות

רבינו חננאל

ראקשינן אם בזמן שהיה הבית קיים ג' בתשרי הוא יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם, והוא אחד מן הארבע צומות שכתובין בהן יהיו לבית ישראל לששון ולשמחה ולמועדים טובים, והנה הוא עצמו יום טוב היה באותה השת, מה הוסיפו בו. ופריק רב לאסור היום שמוקדם לג' בתשרי והנה יום שנים בתשרי גם הוא אסור בתענית, שצום גדליה אינו אסור בתענית יום שלפניו, שהוא מדברי קבלה והם מדברי הנביאים, ודברי קבלה כדברי תורה דמו, וא[ינ]ון צריכין חיזוק, כדבענן למימר לקמן, שכל דבר שהוא אסור בתענית (בין) [בו] מדאורייתא, כגון שבתות וי"ט וכן ר"ח מותר להתענות לפניהן ולאחריהן ואינו אסור אלא אותו היום בלבד. ומה (שקרעו) [שקבעו] חכמים יום טוב, אסור להתענות לפניהם ולאחריהם, לפיכך הוצרכו לקבוע ג' בתשרי יום טוב דרבנן לאסור היום שלפניו בתענית, כדתנא הימים האלו הכתובים במגלת תענית אסורין בין לפניהם בין לאחריהם, שבתות וימים טובים, הן אסורין, לפניהם ולאחריהם מותרין, ומה הפרש כולל. ואסיקנא ודברי קבלה כדברי תורה דמו. תוב אותבינן מהא (בכ"ד) [בכ"ח] באדר אתת בשורתא טבא ליהודאי דלא יעידון מן אורייתא כולל, ואותו היום עשאוהו יום טוב, וכי תימא הכא נמי בזמן שבית המקדש הוה, והא על ידי יהודה בן שמוע בטלה הגזרה, ויהודה בן שמוע תלמיד דר' מאיר הוא, דתנן כלי זכוכית שניקבו ודטיף לתוכו אבר, פיר' סתם הנקבים באבר ואין המשקין שבתוכן שותתין מן הנקבים ההם, שכבר נסתמו באבר שדטיף לתוכן. יהודה בן שמוע משום ר' מאיר מטמא, דסבר כלים שלימין הן.

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה הא רבי יהודה וכו' דמ"מ רבי וכו', נ"ב עיין תענית דף כא ע"ב רש"י ד"ה דבי ר"ח וכו' ותוספות וכו' ודו"ק:

מוסף רש"י

דלא יעידון. שלא יהו צריכין ליכנס מתלמוד תורה שנגזר עליהן שלא יעסקו בתורה (תענית יח.). והפגינו. צעקו, כך מתרגמינן בתהלים כל לשון צועה וצעקה לשון פגיעה (שם). אי שמים. אהה ה', להקב"ה היו זועקים על אותם שגזרו עליהם גזירות קשות והיו אומרים להם לפני הקב"ה וכי לא אחיכם וכו' (שם). מטמא. ולא אמרינן בטיל ליה מתורת כלי כשאר כלי חרס הנשבר, דקסבר הלך אחר המעמיד ותורת כלי מתכות עליו (שבת סו.).

ג) (עי' יעב"ץ והגי' חסק שלמה), ב) תענית יח:, ג) (ינמות פה:), ד) (סס"ה), ה) תענית יח., ו) (כס"ה), מלכות הרשעה שמד על ישראל), ז) (ל"ל דתניא), ח) שבת טו: ע"ש, ט) רי"ג רשב"ם, י) ל"ל דתניא, כ) (ל"ל אסיר), מ) שפרשתי בפ"ב דכלים בל"ל יכוונת התוס' למ"ש הר"ש בפ"ב דכלים.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com